

เสียงพยัญชนะและสระของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธ
ในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

Consonant and Vowel Sounds of Anger Expressions

in King Rama VI's Chan Literary Work

นาวพร คำเมือง*วรวรรธน์ ศรียาภัย*บุญยงค์ เกศเทศ**วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์*

Nawaphorn Khummuang* Warawat Sriyabhaya*

Bunyong Ketthet* Waranya Yingyongsak*

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*

Doctor of Arts Program Thai Language Program Faculty of Liberal Arts University of Phayao*

ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**

Pensioner Mahasarakham University*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเสียงพยัญชนะ สระ และโครงสร้างพยางค์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละคร ผลการศึกษาพบว่าเสียงพยัญชนะต้นที่พบมากที่สุดเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว ซึ่งเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่พบมากที่สุดคือ ระเบิด นาสิก เสียงดแทรก กิ่งสระ กระทบ และข้างลิ้นตามลำดับ ส่วนพยัญชนะต้นควบที่พบคือ พยัญชนะตัวแรกเป็นพยัญชนะที่มีลักษณะเป็นเสียงระเบิดและตามด้วยเสียง /r/ มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเสียง /l/ และเสียง /w/ ในส่วนของพยัญชนะท้ายพบว่าพยัญชนะท้ายที่ปรากฏในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธมากที่สุดคือ พยัญชนะท้ายที่มีลักษณะเสียงนาสิกและอัมสระ ส่วนพยัญชนะเสียงกักพบรองลงมา ในส่วนของเสียงสระที่พบมากที่สุดจะเป็นสระเดี่ยว ซึ่งปรากฏสระกลางมากเป็นอันดับหนึ่ง และปรากฏสระหลัง สระหน้า สระกลางค่อนข้างไปหลัง ตามลำดับ ส่วนสระประสมพบสระ /ua/ มากเป็นอันดับหนึ่ง /ia/ อันดับสอง และ /ua/ เป็นอันดับสาม ในส่วนของโครงสร้างพยางค์พบพยางค์เป็นมากกว่าพยางค์ตาย โดยโครงสร้างพยางค์ที่พบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งคือ c (c) v (v) n รองลงมาคือ c (c) vv และโครงสร้างพยางค์ตายที่พบมากที่สุดคือ c (c) v รองลงมาคือ c (c) vs และ c (c) vvs ตามลำดับ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างคำเพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธของวรรณกรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคือ การใช้คำที่เป็นพยางค์เป็น โดยมีพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว มีลักษณะเสียงเป็นเสียงระเบิด

คำสำคัญ: เสียงพยัญชนะและสระ ภาวะอารมณ์โกรธ วรรณกรรมคำฉันท์

Abstract

The study of consonant and vowel sounds of anger expressions in King Rama VI's Chan literary work aimed to study the characteristics of consonant and vowel sounds as well as the syllable structure expressing the characters' anger. The findings revealed that the most frequent consonant onset was the single consonants arranged from the most frequently found as follows: plosive, nasal, fricative, semi-vowel, alveolar tap, and lateral

respectively while the most frequently initial consonant clusters were the first plosive consonant followed by /r/ sound, followed by /l/ and /w/ sounds. Regarding the final consonants, it was found that the most frequent final consonants appeared in the anger expressions of Chan literary work included nasal and semi-vowel final consonants, followed by stop consonants while the most frequent vowel sounds were single vowel in which the mid vowel was found the most, followed by back vowel, front vowel, and low-mid vowel respectively. Regarding the diphthongs, the most frequently found was /ua/ sound, followed by /ia/ and /wa/ respectively. For the syllable structure, the smooth syllable was found more frequently than the checked syllable. The most frequent smooth syllable structure was c (c) v (v) n, followed by c (c) vv while the most frequent checked syllable structure was c (c) v, followed by c (c) vs, and c (c) vs respectively. The findings from the analysis showed the word formation to express anger in the literary works of King Rama VI in which the smooth syllable was used with single initial consonant possessing the plosive characteristic.

Keywords: Consonant and Vowel Sounds, Anger, Chan Literary Works

1. บทนำ

ฉันทน์เป็นรูปแบบการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทหนึ่งของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ รุทราโศทัยของอินเดีย ในคัมภีร์รุทราโศทัยได้แบ่งฉันทน์ออกเป็นสองประเภท คือ ฉันทน์วรรณพฤติและฉันทน์มาตราพฤติ ฉันทน์ทั้งสองประเภทมีการกำหนดรูปแบบการแต่งคำประพันธ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ฉันทน์วรรณพฤติจะกำหนดเรื่องการวางคณะ ตำแหน่งของเสียงครุ และตำแหน่งของเสียงลหุ แต่ฉันทน์มาตราพฤติจะกำหนดจังหวะการวางจังหวะความสั้นยาวของมาตราเสียง ซึ่งฉันทน์ทั้งสองประเภทมีจำนวนโดยรวม 108 ชนิด ซึ่งเมื่อไทยรับอิทธิพลการแต่งฉันทน์มาก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะและความนิยมในการแต่งคำประพันธ์ไทย เช่น การเพิ่มสัมผัส การแบ่งวรรคตอน

การแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองด้วยฉันทน์ถือว่าการแต่งร้อยกรองที่ยากที่สุด เพราะนอกจากจะต้องเลือกหาคำมาให้ครบตามคณะแล้ว ต้องหาคำมารับสัมผัสตามเกณฑ์ และต้องหาคำครุหลุให้อยู่ ตามตำแหน่งที่กำหนดในคณะของฉันทน์นั้น ๆ ด้วย รวมถึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างชนิดของฉันทน์ หรือประเภทของฉันทน์กับเนื้อความ ถ้าประเภทของฉันทน์กับเนื้อความเหมาะสมสอดคล้องกันเป็นอย่างดี เมื่ออ่านออกเสียงมากก็จะช่วยสร้างภาพในจิตที่เรียกว่า “มโนภาพ” ให้เกิดแก่ผู้อ่าน (วราภรณ์ บำรุงกุล, 2537 : 144-145)

การแต่งคำประพันธ์ที่มีเนื้อความเพื่อแสดงภาวะอารมณ์ของตัวละครก็เป็นสิ่งที่กวีจะต้องเลือกสรรชนิดของคำประพันธ์ที่เหมาะสมจึงจะทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ภาวะอารมณ์ของตัวละครได้จนเกิดเป็นรสเนื่องจากภาวะอารมณ์ของตัวละครมีความหลากหลาย ซึ่งตามทฤษฎีวรรณคดีรสวรรณคดีสันสกฤตได้ระบุไว้ว่าภาวะอารมณ์ของตัวละครมีจำนวนถึง 9 ภาวะ คือ ความรัก ความขบขัน ความทุกข์โศก ความโกรธ ความมุ่มมั่ง ความน่ากลัว ความน่ารังเกียจ ความน่าพิศวง และความสงบ ทำให้กวีจะเลือกชนิดของฉันทน์ที่เหมาะสมกับภาวะอารมณ์ของตัวละครที่แสดงออกมา เพราะฉันทน์แต่ละชนิดจะมีการกำหนดตำแหน่งของเสียงครุและลหุที่แตกต่างกัน ทำให้จังหวะของฉันทน์แต่ละประเภทมีความแตกต่างกันไปด้วย

การกำหนดชนิดของฉันทน์ในการแต่งให้เหมาะสมกับเนื้อความไม่ได้กำหนดเป็นกฎตายตัวดังจะเห็นได้จากการเลือกชนิดของฉันทน์ของกวีเพื่อสื่อภาวะอารมณ์ของตัวละครที่กวีเลือกใช้ชนิดของฉันทน์ชนิด

เดียวกันเพื่อสื่อภาวะอารมณ์ที่แตกต่างกันของตัวละคร ซึ่งนักวิชาการทางด้านภาษาและวรรณคดีต่างก็ให้คำอธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า การที่ผู้อ่านสามารถรับรู้อารมณ์หรือเกิดรสตามที่กวีถ่ายทอดออกมาได้เป็นอย่างดีนั้น มาจากวิธีการเลือกใช้คำของกวีที่เลือกใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะ สระ สอดรับกับความหมายของคำที่เลือกสรรมาใช้สำหรับถ่ายทอดภาวะอารมณ์ของตัวละคร การเลือกชนิดของฉันทในการแต่งเป็นเพียงส่วนประกอบรองลงมาเท่านั้น

ด้วยเหตุที่การแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองด้วยฉันทมีข้อกำหนดในการแต่งมาก ทำให้กวีจะเลือกใช้ความสามารถในการแต่งสูง ซึ่งจากประวัติวรรณคดีของไทยจะพบว่าวรรณคดีที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ก็ได้รับความนิยมน้อยลงในสมัยต่อ ๆ มา และได้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ถือได้ว่าเป็นยุคที่วรรณกรรมที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์รุ่งเรืองที่สุดเพราะมีความหลากหลายทั้งทางด้านผู้แต่ง เนื้อหา และรูปแบบคำประพันธ์

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระในพยางค์ของคำแสดงภาวะอารมณ์โอรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ จะสะท้อนให้เห็นถึงถึงรูปแบบของใช้เสียงพยัญชนะและสระเพื่อแสดงภาวะอารมณ์โอรธของตัวละครว่ามีลักษณะเป็นเช่นไรจึงทำให้วรรณกรรมที่แต่งด้วยคำประพันธ์ฉันท์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับการยอมรับในวงวิชาการว่าเป็นยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมคำฉันท์

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระของคำแสดงภาวะอารมณ์โอรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะอารมณ์ของตัวละครตามทฤษฎีสวรรณคดีสันสกฤต และเสียงพยัญชนะ สระ รวมถึงลักษณะโครงสร้างพยางค์ในภาษาไทย ซึ่งจากการศึกษาทฤษฎีสวรรณคดีสันสกฤตพบว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องมือสื่ออารมณ์ความรู้สึกทั้งอารมณ์ความรู้สึกของผู้แต่งและอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร กุสุมา รักษ์มณี (2549, หน้า 116) ได้กล่าวถึงการแสดงอารมณ์ในวรรณคดีว่า อารมณ์ในวรรณคดีไม่ได้หมายถึงเพียงแค่อารมณ์ของผู้แต่งและผู้อ่านเท่านั้น หากแต่ยังหมายความรวมถึงอารมณ์ของตัวละครอีกด้วย ดังข้อความที่ว่า “เมื่อพูดถึงอารมณ์ในวรรณคดี นักวรรณคดีสันสกฤตมิได้หมายถึงอารมณ์ของผู้แต่งและผู้อ่านเท่านั้น แต่ต้องดึงเอาอารมณ์ของตัวละครซึ่งเป็นผู้สื่ออารมณ์จากผู้แต่งไปยังผู้อ่านเข้ามาศึกษาด้วย” ดังกระบวนการศึกษาอารมณ์ในวรรณคดีสันสกฤตดังแผนผัง

อารมณ์ต่าง ๆ ที่กวีได้เขียนแสดงไว้ในวรรณคดีเรียกว่า “ภาวะ” ซึ่งตามทฤษฎีสวรรณคดีในวรรณคดีสันสกฤต ได้กล่าวถึงภาวะต่าง ๆ ว่ามีจำนวนทั้งหมด 9 ภาวะ คือ ความรัก (รติ) ความขบขัน (หาสะ) ความทุกข์โศก (โสกะ) ความโกรธ (โอรธะ) ความมุ่งมั่น (อุตสาหะ) ความน่ากลัว (ภยะ) ความน่ารังเกียจ (ชุกุปสา) ความน่าพิศวง (วิสมยะ) และความสงบ (ศมะ)

รสวรรณคดีตามทฤษฎีการละครได้กล่าวถึงรสแห่งความโอรธ (เรทรรส) คือ อารมณ์ที่มนุษย์เกิดความขุ่นเคืองใจ ไม่พึงพอใจ โดยมีเหตุของภาวะหลายประการ คือ การพูดใส่ความ การพูดให้เจ็บใจ การดูหมิ่น การกล่าวเท็จ การอาฆาตจองเวร การกล่าวคำหยาบ การข่มขู่ การอิจฉาริษยา การทะเลาะ

ทุ้มเถียง การต่อสู้อย่างรุนแรง จากเหตุของภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดผลที่ตามมาหลายประการ เช่น การเฉื่อย การตัดตี ฉีก บีบ ขว้าง การทำให้เลือดตกยางออก การมีปฏิกิริยาเช่น เหงื่อออก ขนลุก ตัวสั่น เสียงเปลี่ยน

ผู้อ่านจะเกิดรสจากการแสดงภาวะอารมณ์ของตัวละครได้มีองค์ประกอบทางด้านการใช้ภาษาหลายประการ ซึ่งการเลือกใช้เสียงพยัญชนะและสระของคำก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านรับรู้ภาวะอารมณ์ของตัวละครได้อย่างซาบซึ้ง ดวงมน จิตรจำนงค์ (2527, หน้า 22) ได้กล่าวถึงเรื่องเสียงที่ส่งผลต่อความหมายไว้ว่า

เสียงพยัญชนะต้นประเภทเสียงนาสิกมักให้ความสำเร็จในการสื่อความหมายที่บ่งความรู้สึกนุ่มนวลค่อยเป็นค่อยไป เช่นเสียง /น/ /ม/ ในคำ นุ่ม นุ่น แน่ง น้อย นาด เนือง นาบ แนบ เนิบ ละไม ละม้าย แม้น มาด มาลย์ ม้วน แต่เสียงระเบิดมักให้ความรู้สึกแข็งกระด้าง หรือสัมผัสที่เกิดจากการปะทะที่หนักและเกิดเสียงดัง เช่นเสียง /บ/ /ป/ /พ/ เช่น กระบิง กระบอง สะบัด สะบั้ง แปะ เบะ บิด ปัด ปาด ปุบปับ โป๊ก พีบ พับ ผีเยาะ ผัวะ โฝงผาง ผึง ส่วนเสียงเสียดแทรก เช่น /ซ/ นั้นมักใช้ในคำที่บ่งความหมายถึงการเคลื่อนไหวอย่างเมื่อมีการเสียดสีหรือขมิบแทรก เช่น ชัด สาด ซ่า กระเซ็น ซ่าน กระชิบ กระซาบ ชู เป็นต้น

เสียงสระของคำก็ส่งผลต่อภาวะอารมณ์เช่นเดียวกัน ดังที่ ประสิทธิ์ ภาพย์กลอน (มปป. หน้า 34) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้เสียงสระจะส่งผลต่ออารมณ์ ดังนี้

สระเสียงสั้น จะให้ความรู้สึกไปในทางลบ เป็นความรู้สึกไม่มั่นคง ขาด เป็นช่วงตอน เช่น เตาะแตะ สะเสะ สะเงาะสะแงะ หรือให้ความรู้สึกที่ปะทะกันรุนแรง เช่น ปะ ดะ ฉะ ผัวะ ผลัวะ โปะ โผละ โทะ หรืออาจให้ความรู้สึกที่สกปรก ไม่พอดี ไม่เหมาะสม เช่น เซอะ เกรอะ เบอะ เปรอะ เทอะทะ เบะ แปะ ตะแหะแะ

สระโอ ให้ความรู้สึกว่าเจริญเติบโตขึ้นเบื้องบน กระจายออกไปในลักษณะที่ขึ้นข้างบน และความรู้สึกทางลบ เช่น โต โช โน โท โต โต้ โฉ โห้ว โฝ โฝลั ่อ โว

สระอัว ให้ความรู้สึกที่พัลวันปะปนกันยุ่งจนไม่สามารถจำแนกได้ เช่น นัว รัว กลัว มัวเมา มั่ว ลั่ว คั่ว เป็นต้น

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระที่ส่งผลต่อภาวะอารมณ์นี้มีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว เช่น ชลธิรา สัตยวัฒน์ (2513, หน้า 184) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีการวิเคราะห์ความงามในวรรณคดีไทยซึ่งศึกษาถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับความหมาย และได้ข้อสรุปว่า ความงามในวรรณคดีไทยเกิดจากการใช้คำ เสียง หรือจังหวะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดนัยประหวัดเกี่ยวโยงไปถึงภาพพจน์ จินตนาการ อารมณ์สะท้อนใจ หรือสัญลักษณ์ คำ เสียง และจังหวะเหล่านั้นเมื่อประกอบกันขึ้นแล้ว อาจมีอิทธิพลต่อความรู้สึกทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ตา หู ลิ้น ผิวหนัง หรือจิตใจ และยังความหมายทางแสง สี หรือเสียงก็ได้ สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นความงามซึ่งมีอิทธิพลต่ออารมณ์ หรือความรู้สึกนึกคิด ของทั้งกวีและผู้อ่าน จากการศึกษา

วรรณกรรมไทยพบการใช้ภาษาในลักษณะเสียงสัมพันธ์กับความหมายหลายประการ เช่น /น/ จัดเป็นเสียงที่แสดงความหมายทางประสาทสัมผัสอันอ่อน นุ่ม นำทะนุถนอม หรืออาการสัมผัสที่ซ้ำ บรรจง และแสดงความอ่อนโยน เช่น นิ่ง นุช แนบ เนื้อ นม นื่อง นัว เนิน นุ่น เนียน หนุน นาบ นอน /ฟ/ ช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกทางประสาทหูว่ามีเสียงมากกระทบด้วย

นอกจากนี้วิยะดา ศิริชนะทรัพย์ (2562, หน้า 63) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของเสียงพยัญชนะและสระกับลีลาพิโรธวาทังและสัลลาปิงคพิสัยในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่พบว่าเสียงพยัญชนะต้นที่มีความถี่ในการปรากฏมากที่สุดในแต่ละตอนที่แสดงลีลาพิโรธวาทัง คือเสียงระเบิดและเสียงที่ปรากฏรองลงมาคือเสียง นาสิก เสียงกักเสียดแทรก และเสียงเสียดแทรก

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการใช้เสียงพยัญชนะและสระประกอบสร้างคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.2 เพื่อศึกษาโครงสร้างพยางค์ของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำฉันท์ เสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทย โครงสร้างพยางค์ในภาษาไทย และแนวคิดด้านการวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ของคำของพัชนี โชติกลเสถียร (2545 : 272-273)

4.2 คัดเลือกข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยคัดบทแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคำฉันท์จำนวน 3 เรื่อง คือ มัทนะพาธา ซึ่งเป็นตัวแทนวรรณกรรมที่พระราชนิพนธ์โดยพระมหากษัตริย์ พหลควาฉันท์เป็นตัวแทนของวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยขุนนาง และสามัคคีเภทคำฉันท์เป็นตัวแทนวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยประชาชน

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า 2 ประเด็น คือ เสียงพยัญชนะและสระ และโครงสร้างพยางค์ โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

4.3.1 การวิเคราะห์เสียงพยัญชนะและสระของคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางด้านเสียงพยัญชนะและสระภาษาไทยของกาญจนา นาคสกุล (2545 : 25-35) ทั้งนี้ การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะและสระของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่วิเคราะห์ในส่วนของเสียงวรรณยุกต์เนื่องจากการออกเสียงของคำครูและลหุในการแต่งคำประพันธ์สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งของฉันทลักษณ์

4.3.2 การวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ของคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธโดยใช้แนวคิดด้าน การวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ของคำของพัชนี โชติกลเสถียร (2545 : 272-273)

4.4 สรุปผลและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์

4.5 นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการประกอบสร้างลักษณะทางเสียงพยัญชนะและสระเพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากวรรณกรรมเรื่องมัทนะพาธา พหุลาวีคำฉันท์ และสามัคคีเภทคำฉันท์ พบว่า คำประพันธ์ที่แสดงถึงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครมีอยู่ในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ มัทนะพาธาและสามัคคีเภทคำฉันท์ ส่วนเรื่องพหุลาวีคำฉันท์ปรากฏการแสดงภาวะอารมณ์ของตัวละครด้านความรัก ความกลัว ความมุ่งมั่น ความทุกข์โศก และความสงบจากการศึกษาคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครพบว่ามีการเลือกประเภทของคำประพันธ์ที่ใช้แสดงภาวะอารมณ์หลายประเภท คือ สุรางคนางค์ฉันท์ 28 กมลฉันท์ 12 วสันตติลกฉันท์ 19 อุปชาติฉันท์ 11 และอิทิสั่งฉันท์ 20

คำประพันธ์ช่วงที่ตัวละครแสดงภาวะอารมณ์โกรธมีจำนวนทั้งสิ้น 684 พยางค์ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ลักษณะเสียงพยัญชนะและสระ รวมถึงโครงสร้างพยางค์ที่ใช้ในการแต่งคำประพันธ์โดยใช้คำประพันธ์ประเภทฉันท์เพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครได้ดังนี้

5.1. การใช้เสียงพยัญชนะและสระ

5.1.1 เสียงพยัญชนะ

พยัญชนะในภาษาไทยมีจำนวน 44 รูป 21 เสียง ซึ่งจากการวิเคราะห์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครจากวรรณกรรมคำฉันท์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 684 พยางค์ พบเสียงพยัญชนะที่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1.1 พยัญชนะต้น

เสียงพยัญชนะที่ปรากฏเป็นพยัญชนะต้นในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครมีจำนวน 31 หน่วยเสียง แบ่งเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 21 เสียง และพยัญชนะต้นควบ 10 เสียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พยัญชนะต้นเดี่ยว คือ เสียงพยัญชนะเสียงเดียวในการเปล่งพยางค์แต่ละครั้งที่ปรากฏต้นพยางค์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 6 ลักษณะ คือ เสียงระเบิด 11 หน่วยเสียง คือ /p/ /t/ /c/ /k/ /ʔ/ /p^h/ /t^h/ /c^h/ /k^h/ /b/ และ /d/ เสียงนาสิก 3 หน่วยเสียง คือ /n/ /m/ และ /ŋ/ เสียงเสียดแทรก 3 หน่วยเสียง คือ /f/ /s/ และ /h/ เสียงกึ่งสระ 2 หน่วยเสียง คือ /w/ และ /j/ เสียงกระทบ 1 หน่วยเสียง คือ /r/ และเสียงข้างลิ้น คือ /l/ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	ลักษณะเสียง	ความถี่	ร้อยละ
1	ระเบิด	343	50.15
2	นาสิก	118	17.25
3	เสียดแทรก	58	8.48
4	กึ่งสระ	53	7.75
5	กระทบ	39	5.70
6	ข้างลิ้น	31	4.53

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวของคำที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธมากที่สุดคือ หน่วยเสียงระเบิด มีจำนวน 343 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 50.15 รองลงมาเป็นอันดับสอง คือ หน่วยเสียงพยัญชนะนาสิกมีจำนวน 118 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 17.25 หน่วยเสียงที่ปรากฏมากเป็นอันดับสามคือ หน่วยเสียงพยัญชนะเสียดแทรกพบจำนวน 58 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 8.48 พบหน่วยเสียงพยัญชนะกึ่งสระมากเป็นอันดับสี่จำนวน 53 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 7.75 พบหน่วยเสียงพยัญชนะกระทบมากเป็นอันดับห้า จำนวน 39 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 5.70 และพบหน่วยเสียงพยัญชนะข้างลิ้นมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ จำนวน 31 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 4.53

พยัญชนะต้นควบ พยัญชนะต้นควบ คือ พยัญชนะที่อยู่ช่วงต้นพยางค์ที่ออกเสียงพยัญชนะ 2 เสียงพร้อมกันโดยไม่มีเสียงสระมาคั่นกลาง พยัญชนะต้นควบในภาษาไทยจะมีเสียงพยัญชนะตัวที่ 2 เป็นเสียง /r/ หรือ /l/ หรือ /w/ เสียงพยัญชนะต้นควบที่ปรากฏในคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธมีดังนี้ /pr/ /tr/ /kr/ /p^hr/ และ /k^hr/ /pl/ /kl/ /p^hl/ /kw/ และ /k^hw/ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้ดังตาราง

ตารางที่ 2 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	ลักษณะเสียง	ความถี่	ร้อยละ
1	ระเบิด+เสียง /r/	37	5.41
2	ระเบิด+เสียง /l/	3	0.44
3	ระเบิด+เสียง /w/	2	0.29

จากตารางแสดงหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบของคำที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธแสดงให้เห็นว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด + เสียง /r/ จำนวน 37 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 5.41 หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด + เสียง /l/ จำนวน 3 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 0.44 หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด + เสียง /w/ พยัญชนะต้นควบที่มีพยัญชนะจำนวน 2 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 0.29

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์พยัญชนะต้นคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพยัญชนะต้นที่ปรากฏเป็นเสียงพยัญชนะระเบิดจะปรากฏมากที่สุดในบทประพันธ์แต่ละตอน ดังเช่นคำประพันธ์จากวรรณกรรมเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ ตอนที่วัสสการพราหมณ์ได้ทักท้วงเรื่องการไปตีเมืองโนแคว้นวัชชี ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูไม่พอพระทัยเป็นอย่างมากที่วัสสการพราหมณ์ได้ขัดพระบรมราชโองการ กวีได้แต่งคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธของพระเจ้าอชาตศัตรูไว้ว่า

เอออุเหม่นะมิงชีข้างกระไร	
ทุหาสสกุลฉนี้เอน	ก็มาเปน
ศีกบถึงและมิงก็ยังมีเห็น	
จะน้อยจะมากจะยากจะเย็น	ประการใด
อวดฉลาดและคาดแกลงเพราะใจ	
ขยาดขยั้นมิทันอะไร	ก็หมิ่นกู

จากคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธข้างต้นมีจำนวนคำทั้งหมด 60 พยางค์ พบเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่เป็นพยัญชนะระเบิดเสียง /p/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /c/ จำนวน 5 พยางค์ เสียง /k/ จำนวน 5 พยางค์ เสียง /ʔ/ จำนวน 4 พยางค์ เสียง /tʰ/ จำนวน 6 พยางค์ เสียง /cʰ/ จำนวน 5 พยางค์ เสียง /kʰ/ จำนวน 3 พยางค์ เสียง /b/ จำนวน 1 พยางค์ และเสียง /d/ จำนวน 1 พยางค์ รวมเสียงระเบิดที่ปรากฏจำนวน 31 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 51.67** พบเสียงพยัญชนะนาสิกเป็นเสียงพยัญชนะต้น 2 หน่วยเสียง คือ เสียง /m/ จำนวน 8 พยางค์ และเสียง /n/ จำนวน 4 พยางค์ รวมเสียงพยัญชนะนาสิกที่ปรากฏจำนวน 12 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 20** เสียงพยัญชนะกึ่งสระที่ปรากฏเป็นพยัญชนะต้นจำนวน 1 หน่วยเสียง คือเสียง /j/ จำนวน 5 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 8.33** พบเสียงพยัญชนะข้างลิ้นเสียงเป็นเสียงพยัญชนะต้น /l/ จำนวน 4 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 6.67** เสียงพยัญชนะเสียดแทรกที่ปรากฏเป็นพยัญชนะต้นในคำประพันธ์ข้างต้น คือเสียง /s/ จำนวน 2 พยางค์ และ เสียง /h/ จำนวน 1 พยางค์ รวมเป็น 3 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 5** พบพยัญชนะเสียงกระทบ /r/ เป็นเสียงพยัญชนะต้นจำนวน 2 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 3.33**

จากการวิเคราะห์พบเสียงพยัญชนะต้นควบจำนวน 3 พยางค์ คือ พยางค์ “กระ” ในคำว่า กระไร “ประ” ในคำว่า “ประการ” และคำว่า “เพราะ” ซึ่งทั้ง 3 พยางค์เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะเปิด+เสียง /r/ **คิดเป็นร้อยละ 5**

5.1.1.2 พยัญชนะท้าย

เสียงพยัญชนะที่ปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครมีจำนวน 9 หน่วยเสียง แบ่งเป็นเสียงพยัญชนะกัก 4 เสียง คือ /p/ /t/ /k/ /ʔ/ เสียงพยัญชนะนาสิก 3 เสียง คือ /m/ /n/ /ŋ/ และพยัญชนะกึ่งสระ 2 เสียง คือ /j/ และ /w/ ทั้งนี้เสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทยที่เป็นเสียงพยัญชนะสะกดมี 8 หน่วยเสียง คือ /p/ /t/ /k/ /m/ /n/ /ŋ/ /j/ และ /w/ ส่วนหน่วยเสียง /ʔ/ เป็นเสียงที่ปรากฏเป็นเสียงพยัญชนะท้ายเฉพาะคำที่มีสระเสียงสั้นและไม่มีตัวสะกดเท่านั้น เป็นเสียงที่ไม่ปรากฏเป็นเสียงพยัญชนะสะกดในภาษาไทย

จากการวิเคราะห์เสียงพยัญชนะสะกดจากพยางค์ที่ใช้แต่งคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์ของตัวละคร พบพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายจำนวน 340 พยางค์ เสียงพยัญชนะสะกดที่ใช้ในการแต่งคำประพันธ์เพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครที่เป็นพยัญชนะกัก 4 หน่วยเสียง คือ /t/ จำนวน 44 พยางค์ /k/ จำนวน 26 พยางค์ /p/ จำนวน 18 พยางค์ และ /ʔ/ จำนวน 10 พยางค์ ส่วนพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงนาสิก คือ /n/ จำนวน 72 พยางค์ /ŋ/ จำนวน 52 พยางค์ และ /m/ จำนวน 32 พยางค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	ลักษณะเสียง	ความถี่	ร้อยละ
1	เสียงพยัญชนะนาสิกและเสียงพยัญชนะอัมสระ	242	71.18
2	เสียงพยัญชนะกัก	98	28.82

จากตารางข้างต้นแสดงเสียงพยัญชนะท้ายที่พบในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธที่เป็นเสียงพยัญชนะกักจำนวน 98 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 28.82 และเสียงพยัญชนะนาสิกและเสียงพยัญชนะอัมสระ จำนวน 242 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 71.18 จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์พยัญชนะท้ายคำแสดง

ภาวะอารมณ์โกรธเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพยัญชนะท้ายที่ปรากฏเป็นเสียงพยัญชนะในกลุ่มนาสิกและอัมสระมากที่สุด ในบทประพันธ์แต่ละตอน ดังเช่นคำประพันธ์ช่วงหนึ่งในเรื่องมัทนะพาธาตอนที่พระชัยเสน ไม่พอพระทัยนางจันทิพระมเหสีที่เดินทางมาที่สวนหลวง และได้พูดจาเสียดสีต่อว่าพระชัยเสนที่เดินทางกลับมาที่เมืองแล้วไม่เดินทางกลับเข้าไปในวัง

เหม่ นางจันทิ	พูดจาครานี้
แสนจะหยาบคาย	เธอเป็นธิดา
ราชาฤๅสาย	โฉนปากร้าย
ราวแม่ค้าปลา	

(มกฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2505 : 323)

จากคำประพันธ์ข้างต้นมีจำนวนคำทั้งหมด 28 คำ พบเสียงพยัญชนะท้ายในกลุ่มเสียงนาสิกและอัมสระ 4 เสียง คือ เสียง /n/ จำนวน 3 พยางค์ เสียง /ŋ/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /w/ จำนวน 1 พยางค์ และเสียง /j/ จำนวน 4 พยางค์ รวมเป็น 9 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 69.23** และปรากฏเสียงพยัญชนะท้ายจำนวน 13 พยางค์ พบเสียงพยัญชนะในกลุ่มเสียงพยัญชนะกัก 4 เสียง คือ เสียง /p/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /k/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /t/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /ʔ/ จำนวน 1 พยางค์ รวมเป็น 4 พยางค์ **คิดเป็นร้อยละ 30.77**

5.1.2 เสียงสระ

หน่วยเสียงสระในภาษาไทยมีจำนวน 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง จากการวิเคราะห์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครจากวรรณกรรมคำฉันท์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 684 พยางค์ พบเสียงสระปรากฏดังนี้

5.1.2.1 สระเดี่ยว

เสียงสระเดี่ยวในคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธมีจำนวน 17 หน่วยเสียง ปรากฏจำนวน 648 พยางค์ โดยเป็นสระกลาง คือเสียง /a/ และ /aa/ จำนวน 354 พยางค์ สระหลัง คือเสียง /o/ จำนวน 36 พยางค์ /ɔɔ/ จำนวน 33 พยางค์ /uu/ จำนวน 29 พยางค์ /u/ จำนวน 16 พยางค์ /ɯ/ จำนวน 14 พยางค์ และ /oo/ จำนวน 8 พยางค์ สระหลัง 6 หน่วยเสียง คือ เสียง /u/ จำนวน 16 พยางค์ เสียง /uu/ จำนวน 29 พยางค์ เสียง /o/ จำนวน 36 พยางค์ เสียง /oo/ จำนวน 8 พยางค์ เสียง /ɯ/ จำนวน 14 พยางค์ และเสียง /ɔɔ/ จำนวน 33 พยางค์ สระหน้าปรากฏเสียง /i/ จำนวน 39 พยางค์ เสียง /ii/ จำนวน 41 พยางค์ เสียง /e/ จำนวน 9 พยางค์ เสียง /ee/ จำนวน 14 พยางค์ เสียง /ɛ/ จำนวน 8 พยางค์ และเสียง /ɛɛ/ จำนวน 11 พยางค์ เสียงสระกลางก่อนไปทางหลังปรากฏจำนวน 3 หน่วยเสียง คือ เสียง /uu/ จำนวน 17 พยางค์ เสียง /uuu/ จำนวน 8 พยางค์ และเสียง /əə/ จำนวน 11 พยางค์ เสียงสระที่ไม่ปรากฏในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีเพียงเสียงเดี่ยว คือ เสียง /ə/ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4 หน่วยเสียงสระเดี่ยวที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	ลักษณะเสียง	ความถี่	ร้อยละ
1	สระกลาง	354	51.75
2	สระหลัง	136	19.88
3	สระหน้า	122	17.84
4	สระกลางก่อนไปหลัง	36	5.26

จากตารางข้างต้นเห็นได้ว่าหน่วยเสียงสระกลางเป็นหน่วยเสียงที่พบมากเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 354 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 51.75 หน่วยเสียงที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ หน่วยเสียงสระหลังซึ่งพบเป็นจำนวน 136 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 19.88 หน่วยเสียงที่พบมากเป็นอันดับสาม คือ สระหน้า พบจำนวน 122 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 17.84 และที่พบมากเป็นลำดับสุดท้าย คือ สระกลางก่อนไปหลัง พบจำนวน 36 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 5.26

5.1.2.2 สระประสม

คำที่ปรากฏในการแสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประสมด้วยสระประสมจำนวนน้อยมากหากเทียบกับสระเดี่ยว จากการศึกษาพบสระประสมในคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธเพียง 36 พยางค์ สระประสมที่พบในคำแสดงภาวะอารมณ์มี 3 หน่วยเสียง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 หน่วยเสียงสระประสมที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	สระ	ความถี่	ร้อยละ
1	สระ /ua/	26	72.22
2	สระ /ia/	6	16.67
3	สระ /wa/	4	11.11

จากตารางพบว่าสระ /ua/ ซึ่งเป็นเสียงสระที่เกิดจากการประสมสระ /uu/ กับสระ /a/ พบในคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธมากเป็นลำดับแรก จำนวน 26 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 72.22 พบสระ /ia/ ซึ่งเป็นเสียงสระที่เกิดจากการประสมสระ /ii/ กับสระ /a/ มากเป็นอันดับสองจำนวน 6 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 16.67 และพบสระ /wa/ ซึ่งเป็นเสียงสระที่เกิดจากการประสมสระ /uu/ กับสระ /a/ มากเป็นลำดับสุดท้าย จำนวน 4 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 11.11

จากการผลการวิเคราะห์เสียงสระของพยางค์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธพบว่าพยางค์ส่วนใหญ่จะประสมด้วยสระเดี่ยวที่เป็นสระกลางมากที่สุด ซึ่งพบมากถึงร้อยละ 51.75 ดังนั้นแสดงว่า บทประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธส่วนใหญ่จะมีคำที่ประสมด้วยสระเดี่ยวที่เป็นสระกลางมากที่สุด เช่น คำประพันธ์ตอนที่คนธรรพ์ได้ร้องเพลงอวยพรให้สุเทษณะเทพบุตรให้มีแต่ความสุขสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา แต่สุเทษณะเทพบุตรกลับไม่พอใจโดยคิดว่าคนธรรพมากล่าวคำล้อเลียนเพราะทราบอยู่ว่า ณ ขณะนั้นสุเทษณะเทพบุตรมีเรื่องที่ไม่สมความปรารถนาเรื่องนางมัทนา โดยสุเทษณะเทพบุตรได้กล่าวว่า

เหวยจิตรระเสน   มิ่งบังอาจเล่น
 ล้อกุไฉน   ทเวะข้าบาท
 จะบังอาจใจ   ทำเช่นนั้นไซ้
 ได้บพิงมี

(มังกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2505 : 210)

จากคำประพันธ์ข้างต้นจำนวน 28 พยางค์ พบเสียงสระเดี่ยวที่เป็นสระกลาง คือ เสียง /a/ 11 พยางค์ เสียง /aa/ จำนวน 5 พยางค์ รวมเป็นจำนวน 16 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 57.14 พบเสียงสระเดี่ยวที่เป็นสระหน้าจำนวน 6 พยางค์ คือ เสียง /i/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /e/ จำนวน 2 พยางค์ เสียง /ii/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /ee/ จำนวน 2 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 21.43 พบสระเดี่ยวที่เป็นสระค่อนไปทางหลัง คือ เสียง /u/ จำนวน 2 พยางค์ เสียง /ə/ จำนวน 1 พยางค์ รวมเป็นจำนวน 3 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 10.71 พบสระเดี่ยวที่เป็นสระหลังจำนวน 3 พยางค์ คือ /o/ จำนวน 1 พยางค์ เสียง /ɔ/ จำนวน 1 พยางค์ และเสียง /oo/ จำนวน 1 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 10.71

5.2 โครงสร้างพยางค์ของคำ

การแบ่งประเภทของพยางค์จากการปรากฏหรือไม่ปรากฏของพยัญชนะสะกดจะทำให้สามารถแบ่งพยางค์ได้เป็น 2 ประเภท คือ พยางค์เป็นและพยางค์ตาย ทั้งนี้ การวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้จะไม่นำคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกักเสียง /ʔ/ มาวิเคราะห์ในครั้งนี เนื่องจากไม่ใช่เสียงพยัญชนะสะกดในภาษาไทย ซึ่งผลจากการวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ของคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธจำนวน 684 พยางค์ มีผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

5.2.1 พยางค์เป็น

พยางค์เป็น คือ พยางค์ที่พยัญชนะต้นประสมกับสระเสียงยาวและไม่มีพยัญชนะสะกด หรือพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นประสมกับสระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาวและมีพยัญชนะสะกดเสียง /m/ /n/ /ŋ/ /w/ หรือ /j/ จากการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของวรรณกรรมคำฉันท์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบโครงสร้างพยางค์เป็นจำนวน 418 พยางค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 6 โครงสร้างพยางค์เป็นที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	โครงสร้างพยางค์	ความถี่	ร้อยละ
1	c (c) v (v) n	242	57.89
2	c (c) vv	176	42.11

จากตารางแสดงโครงสร้างพยางค์เป็นที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธจำนวน 418 พยางค์ปรากฏโครงสร้างพยางค์เป็นแบบ c (c) v (v) n เป็นโครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบประสมกับสระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาวและมีพยัญชนะสะกดเป็นเสียงพยัญชนะนาสิกหรืออัมสระ จำนวน 242 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 57.89 และพบโครงสร้างพยางค์เป็นแบบ c (c) vv ซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบประสมกับสระเสียงยาว ไม่มีพยัญชนะสะกดจำนวน 176 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 42.11

5.2.2 พยางค์ตาย

พยางค์ตาย คือ พยางค์ที่มีพยัญชนะต้นประสมกับสระเสียงสั้นและไม่มีพยัญชนะสะกด หรือพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นประสมกับสระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาวและมีพยัญชนะสะกดเสียง /k/ /p/ หรือ /t/ คำที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบคำที่เป็นพยางค์ตายจำนวน 256 พยางค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 7 โครงสร้างพยางค์ตายที่ปรากฏในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

ลำดับ	โครงสร้างพยางค์	ความถี่	ร้อยละ
1	c (c) v	168	65.63
2	c (c) vs	56	21.88
3	c (c) vvs	32	12.50

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่าโครงสร้างพยางค์ตายที่พบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ โครงสร้างพยางค์ c (c) v ซึ่งเป็นโครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบประสมกับสระเสียงสั้น โดยพบในคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธจำนวน 168 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 65.63 พบโครงสร้างพยางค์แบบ c (c) vs มากเป็นอันดับสอง ซึ่งเป็นโครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบประสมกับสระเสียงสั้นและมีพยัญชนะสะกดเป็นเสียงพยัญชนะกัก /k/ /p/ หรือ /t/ ซึ่งพบคำที่มีโครงสร้างพยางค์แบบนี้จำนวน 56 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 21.88 และพบโครงสร้างพยางค์แบบ c (c) vvs ซึ่งเป็นโครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบประสมกับสระเสียงยาวและมีพยัญชนะสะกดเป็นพยัญชนะเสียงกักจำนวน 32 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 12.50

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างพยางค์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในภาพรวมพบว่าโครงสร้างพยางค์เป็นเป็นโครงสร้างพยางค์ที่พบมากกว่าโครงสร้างพยางค์ตาย โดยพยางค์เป็นคิดเป็นร้อยละ 62.02 พยางค์ตายคิดเป็นร้อยละ 37.98 ดังตัวอย่างคำประพันธ์ช่วงหนึ่งของเรื่องมัทนะพาธาตอนที่พระชายแสนทะเลาะกับนางจันตี และได้พูดถึงสาเหตุที่ต้องแต่งงานกับนางจันตีก็เพราะว่าบิดาของทั้งสองคนชอบพอกันและได้ดำเนินการให้ทั้งสองคนแต่งงาน พระชายแสนจึงต้องแต่งงานกับนางจันตีโดยที่ไม่ได้รัก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ชะฉะระราลี	อือะปรี้อิตัวการ
กระไรละเหิมหาญ	บมิรู้สำนึกตัว
อิโสภณีสี	ตะประจบสำออยผัว
แน่มึงนะเงาหัว	บมิมิละรู้ไหม

(มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2505 : 325)

จากคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของพระชายแสนข้างต้นพบคำจำนวน 44 พยางค์ ปรากฏโครงสร้างพยางค์แบบพยางค์เป็นจำนวน 24 พยางค์ คิดเป็นร้อยละ 54.55 โดยมีโครงสร้างพยางค์แบบ c (c) v จำนวน 14 พยางค์ โครงสร้างพยางค์แบบ c (c) v (v) n จำนวน 10 พยางค์ และพยางค์ตาย 20 พยางค์

คิดเป็นร้อยละ 45.45 โดยมีโครงสร้างพยางค์แบบ c (c) v 18 พยางค์ และโครงสร้างพยางค์แบบ c (c) vs จำนวน 2 พยางค์

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 การใช้เสียงพยัญชนะและสระประกอบสร้างคำแสดงภาวะอารมณ์โกรธ

6.1.1.1 พยัญชนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้นเสียงพยัญชนะและสระในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 3 เรื่อง คือ มัทนะพาธา สามัคคีเภทคำฉันท์ และพหลค่าวีคำฉันท์ พบว่า เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวพบได้มากกว่าเสียงพยัญชนะต้นควบ ซึ่งลักษณะเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่พบมากที่สุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ระเบิด นาสิก เสียดแทรก กิ่งสระ กระทบ และข้างลิ้น ส่วนเสียงพยัญชนะต้นควบที่พบเป็นเสียงที่มีพยัญชนะตัวแรกเป็นพยัญชนะเสียงระเบิดและตามด้วยเสียงพยัญชนะ /r/ มากเป็นอันดับหนึ่ง เสียงพยัญชนะ /l/ มากเป็นอันดับสอง และเสียงพยัญชนะ /w/ เป็นลำดับสุดท้าย

ในส่วนของพยัญชนะท้ายจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าพยัญชนะที่ปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธมากที่สุด คือ เสียงพยัญชนะท้ายนาสิกและอัมสระ และพบเสียงพยัญชนะกักเป็นพยัญชนะท้ายในอันดับที่รองลงมา

6.1.1.2 สระ

จากการวิเคราะห์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบการใช้สระเดี่ยวมากกว่าสระประสม โดยสระเดี่ยวที่พบมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สระกลาง สระหลัง สระหลังหน้า และสระกลางก่อนไปหลัง ส่วนสระประสมที่พบมากที่สุด คือ /ua/ อันดับที่สอง คือ /ia/ และพบมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ /wa/

6.1.2 โครงสร้างพยางค์แสดงภาวะอารมณ์โกรธ

6.1.2.1 พยางค์เป็น

จากการวิเคราะห์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธพบโครงสร้างพยางค์เป็นมากกว่าโครงสร้างพยางค์ตาย โดยโครงสร้างพยางค์เป็นที่พบมากที่สุด คือ โครงสร้างพยางค์แบบ c (c) v (v) n และที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ โครงสร้างพยางค์แบบ c (c) vv

6.1.2.2 พยางค์ตาย

ผลการวิเคราะห์คำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่าโครงสร้างพยางค์ตายที่ปรากฏมากที่สุด คือ c (c) v พบเป็นอันดับที่สอง คือ c (c) vs และพบมากเป็นอันดับที่สาม คือ c (c) vvs

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์พยางค์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครในวรรณกรรมคำฉันท์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการศึกษาจากบทประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครจากกลุ่มตัวอย่างเพียง 684 พยางค์ ดังนั้นการศึกษานี้เป็นเพียงการวิเคราะห์เพื่อแสดงถึงแนวโน้มของการปรากฏเสียงพยัญชนะและสระในการใช้คำเพื่อเขียนแสดงภาวะอารมณ์โกรธเท่านั้น การจะตัดสินว่าเสียงพยัญชนะและสระใดที่สามารถเป็นเสียงที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธได้นั้นจะต้องศึกษา

องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น จังหวะ ตำแหน่งของคำสัมผัส หน้าที่ของคำ ฯลฯ ที่อาจเป็นสิ่งที่มีส่วนทำให้แสดงภาวะอารมณ์ได้เด่นชัดขึ้น

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงเสียงพยัญชนะและสระในคำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธครั้งนี้ พบการประกอบสร้างลักษณะทางเสียงพยัญชนะที่พบมากที่สุดลำดับแรกในตำแหน่งพยัญชนะต้นคือเสียงที่อยู่ในกลุ่มพยัญชนะระเบิด คือ /k/ /c/ /tʰ/ /kʰ/ /cʰ/ เสียงนาสิก คือ /n/ และ /m/ เสียงเสียดแทรก /s/ เสียงกึ่งสระ /w/ และ /j/ เสียงกระทบ /r/ และเสียงข้างลิ้น คือ /l/ ซึ่งจากข้อมูลการวิเคราะห์ทำให้สังเกตได้ว่าเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการแต่งแสดงภาวะอารมณ์โกรธเป็นพยัญชนะที่อยู่ในกลุ่มลักษณะออบสตรูอันต์ (Obstruent) ซึ่งราชบัณฑิตยสภา (2560 : 307) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของเสียงกลุ่มนี้ว่า “ลักษณะออบสตรูอันต์ เป็นลักษณะทางกลศาสตร์ของเสียงพูดที่เปล่งโดยกระแสลมถูกกักกั้นภายในช่องเสียง (vocal tract) ได้แก่ เสียงระเบิด เช่น [p, t] เสียงกักเสียดแทรก เช่น [tʃ, ts] และเสียงเสียดแทรก เช่น [f, s, ʃ] ทั้งนี้เสียงนาสิกไม่ใช่เสียงที่มีลักษณะออบสตรูอันต์ เนื่องจากเสียงนาสิกมีกระแสลมไหลผ่านสะดวกที่ช่องจมูก ลักษณะออบสตรูอันต์ตรงข้ามกับลักษณะซอนอรันต์ (sonorant)” ซึ่งผลการวิเคราะห์ครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิยะดา ศิริชนะทรัพย์ (2562 : 63) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของเสียงพยัญชนะและสระกับลีลาพิโรวาทังและสัลลาปังคพิสัยในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่พบว่าเสียงพยัญชนะต้นที่มีความถี่ในการปรากฏมากที่สุดในแต่ละตอนคือเสียงระเบิด และเสียงที่ปรากฏรองลงมาคือเสียง นาสิก เสียงกักเสียดแทรก และเสียงเสียดแทรก เสียงพยัญชนะต้นที่มีลักษณะทางกลศาสตร์เป็นเสียงในกลุ่มลักษณะออบสตรูอันต์นั้นยังสอดคล้องกับคำอธิบายเรื่องการใช้เสียงสื่อความของนักวิชาการหลายท่าน เช่น นววรรณ พันธุเมธา (2513 : 2) ที่กล่าวถึงเสียง ข และ ค ว่ามีความหมายไปในทางโกรธ ไม่พอใจ ชมัยพร แสงกระจ่าง (2516 : 19) พยัญชนะ ถ จะสื่ออารมณ์รุนแรง กระด้าง ขาดความอ่อนไหว

เสียงพยัญชนะท้ายในพยางค์ที่พบในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ เสียง /n/ /j/ /ŋ/ /t/ /m/ /k/ /p/ /w/ /ʔ/ ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิยะดา ศิริชนะทรัพย์ (2562 : 64) ที่พบเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกมากที่สุดในคำประพันธ์ทุกตอนของลีลาพิโรวาทังในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ประเด็นเรื่องเสียงพยัญชนะท้ายที่พบจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้แตกต่างไปจากสิ่งที่นววรรณ พันธุเมธา (2540 : 78-79) ได้กล่าวถึงเรื่องเสียงที่สามารถเร้าอารมณ์สรุปความได้ว่า

“เสียงของคำมักไม่เกี่ยวข้องกับความหมาย แต่เสียงบางเสียงอาจเร้าความรู้สึก บางประการได้ น่าสังเกตว่าคำที่เป็นตัวสะกดแม่กก กด หรือกบ อาจทำให้รู้สึกถึงความอึดอัด ขัดข้อง ไม่สะดวก...คำประพันธ์ตอนหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องกนกนครของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้พรรณนาอาการโกรธของนางแพศย์โดยใช้คำตายที่เป็นตัวสะกดเป็นแม่กก กด กบ เป็นส่วนมาก ไม่ใช่คำที่เป็นตัวสะกดเป็นแม่เกยเลย ลีลาจังหวะของกลอนกระซางกระชั้นเหมาะที่จะแสดงอารมณ์โกรธ”

เสียงสระที่พบในพยางค์แสดงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละครในสิบอันดับแรก คือ /aa/ /a/ /ii/ /i/ /o/ /oo/ /uu/ /u/ /ee/ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าสระส่วนใหญ่เป็นสระที่เกิดจากตำแหน่งลิ้นส่วนหลังคือ /o/ /oo/ /uu/ /u/ นอกจากนี้ยังพบเสียงสระที่เกิดจากตำแหน่งลิ้นส่วนหลังค่อนไปกลาง /u/ นอกจากนี้ยังพบว่าสระประสมที่พบมากที่สุดก็เป็นสระประสมที่เริ่มต้นจากสระหลัง สูง ริมฝีปากห่อแล้ว

เปลี่ยนมาลงท้ายด้วยสระกลาง ต่ำ คือเสียง /ua/ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเห็นได้ว่าเสียงสระที่เกิดจากบริเวณตำแหน่งลิ้นส่วนหลังน่าจะมีอิทธิพลต่อการแต่งคำประพันธ์เพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธได้

ลำดับของโครงสร้างพยางค์ที่พบมากในคำประพันธ์แสดงภาวะอารมณ์โกรธที่พบมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ CVC CV CV CVC CCV CCVC และ CCVC CCV จะเห็นได้ว่าในสี่ลำดับแรกพยัญชนะต้นที่พบมากที่สุดเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นควบจะปรากฏเป็นสี่ลำดับสุดท้าย ส่วนเสียงสระนั้นจะพบทั้งเสียงสระสั้นและสระยาว เสียงสระท้ายก็พบในโครงสร้างพยางค์ 2 โครงสร้างในสี่ลำดับแรกและพบในโครงสร้างพยางค์ 2 โครงสร้างในสี่ลำดับหลัง

ดังนั้น จากการวิเคราะห์คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์โกรธทางด้านการประกอบสร้างคำ ทั้งทางด้านเสียงพยัญชนะ สระ และโครงสร้างพยางค์ ทำให้เห็นว่าพยัญชนะต้นมีอิทธิพลต่อการแต่งคำประพันธ์เพื่อแสดงภาวะอารมณ์โกรธเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าเสียงพยัญชนะเป็นเสียงสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเร้าอารมณ์ให้ผู้อ่านได้รับรสจากการอ่านวรรณกรรม โดยเสียงพยัญชนะที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถช่วยเร้าอารมณ์โกรธได้ คือ คำพยางค์เป็น ที่ประกอบสร้างจากพยัญชนะต้นเดี่ยว ที่มีลักษณะเป็นเสียงระเบิดและเสียงสระที่เป็นเสียงสระหลัง ค่อนไปทางกลาง หรือกลาง นอกจากเสียงพยัญชนะและสระที่มีส่วนสำคัญต่อการเร้าอารมณ์ให้ผู้อ่านได้รับรสจากการอ่านวรรณกรรมได้แล้วยังพบว่า คำประพันธ์ที่แสดงภาวะอารมณ์ของตัวละครยังมีการใช้คำที่แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกโกรธ ไม่พอใจของตัวละครด้วย คือ เออ อุเหม่ ชิ ชิชิ เหวย อ๊ะ เหม่ ชะฉา ชะ ชะชะ ซึ่งคำเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงภาวะอารมณ์โกรธของตัวละคร

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. (2545). ระบบเสียงภาษาไทย ใน **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1**. กาญจนา นาคสกุล (บก.) หน้า 14-44. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชัยพร แสงกระจ่าง. (2516). **กรองภาษาและวรรณกรรม ประชุมบทความเชิงวิชาการแขนงภาษาและวรรณกรรมไทย ชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- ชิต บุรทัต. (2544). **สามัคคีเภทคำฉันท์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไพลินบุ๊คเน็ท..
- นวรรธน์ พันธุมธธา. (2513). **การใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- พัชนี โชติกลเสถียร. (2545). **เสียงในภาษาไทย 2 ใน ภาษาไทย 3**. ศรีสุดา จรรย์กุล (บก.). หน้า 245-282. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2505). **สกุณฑลมา มัทนะพาธา ท้าวแสนปม ประมวลสุภาษิต**. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้น.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป)**. กรุงเทพฯ : เอพิช อินเตอร์กรุ๊ป.
- วรารณณ์ บำรุงกุล. (2537). **ร้อยกรอง**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ.
- วิยะดา ศิริชนะทรัพย์. (2562). **ความสัมพันธ์ของเสียงพยัญชนะและสระกับลีลาพิโรวาทั้งและสัลลาปังคพิสัย**. ใน รายงานการประชุมฉบับสมบูรณ์ วิจัยวิจัยภาษาไทย ครั้งที่ 2. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์